

Studies over het gebruik van het paard voor militaire doeleinden en de diergeneeskundige verzorging die daarmee samenhangt zijn in het Nederlandse taalgebied schaars. In dat opzicht is dit werk een aanwinst. Eén van de doelen die de auteur zich stelt is het uitdiepen van de militaire en veterinaire aspecten van het gebruik van het legerpaard. Dat gebeurt in duidelijk afgebakende hoofdstukken. Er is gebruik gemaakt van een indrukwekkende lijst bronnen, waarvan vele uit het buitenland. Het gaat dan om relevante landen die op het veterinaire, dan wel het militaire vak toonaangevend waren. Dit verleent de studie gezag, al komen de vele citaten in de oorspronkelijke taal de leesbaarheid niet altijd ten goede.

De schrijver vangt aan met de domesticatie van het paard. De inzet voor militaire doeleinden door de eeuwen heen komt ter sprake. Als aanloop naar de gekozen periode geeft het een aardig inzicht, al ontbreekt er een korte behandeling over het gebruik van paarden voor de strijdvoertuigen. Deze aanloop eindigt bij de militaire ontwikkelingen rond het gekozen tijdvak. Hierbij gaat de auteur in op de verschillende tactische en strategische zaken die bepaalden hoe het paard in de krijgsmacht werd ingezet. Vervolgens komen de verschillende wijzen van paardengebruik aan de orde. Men heeft immers rijpaarden, draagpaarden en paarden die trekken. Er wordt ingegaan op de vele soorten van cavalerie, zoals kurassiers, carabinieri, dragonders en lansiers. Ook de artillerie en Marechausee komen aan bod. Een duidelijk en verhelderend overzicht.

In een volgend hoofdstuk komen de diverse soorten paarden aan de orde. Dit is van belang omdat bij de verschillende manieren waarop paarden ingezet werden, verschillende typen paard het beste voldeden. Engelse Volbloeds, Holsteiners, Normandiërs en ook Friezen komen ter sprake. Terecht wordt beweerd dat er nog geen sprake was van echte paardenrassen, met uitzondering van de Arabier. Wel ontwikkelden de diverse soorten zich onder invloed van verschillend gebruik en (staats)stoeterijen richting echte rassen.

Bijzonder is dat een heel hoofdstuk aan muilieren (samen met trekossen) is gewijd. Tot op de dag van vandaag speelt in veel gebieden deze kruising tussen paard en ezel een voornamelijk rol bij transport en vervoer in bergachtige gebieden. Hoewel meestal in één adem genoemd met paarden, zijn er wel degelijk verschillen. Het is te prijzen dat dit onderwerp apart behandeld wordt. Wel jammer is dat er dan kleine onjuistheden in staan. Zo heeft het Italiaanse leger al sinds 1992 geen muilieren meer, in tegenstelling tot wat de auteur beweert. Aan de hoofdlijnen van het verhaal doet dit echter niets af.

Het harnachement en het hoefbeslag wordt in twee aparte hoofdstukken besproken. Beiden zijn van wezenlijk belang bij de inzet van paarden. Terecht wordt hier aandacht aan besteed. In veel militair-historische werken ontbreekt dit item volledig. Ook in veterinaire historische werken komt het onderwerp er vaak bekaaid van af. Het is verhelderend te lezen hoe soms voor de hand liggende zaken als de beschikbaarheid van ijsnagels (een soort winterbanden voor paarden) beslissende gevolgen kan hebben. Zo is het grote gebrek aan ijsnagels en winterbeslag mede verantwoordelijk geweest voor de slechte prestatie van de Franse cavalerie tijdens de veldtocht naar Moskou. Hoewel het zadel uitgebreid wordt besproken, ontbreekt deze aandacht, ten onrechte, voor het aangespannen paardentuig.

Na al deze militaire en paard gerelateerde onderwerpen behandeld te hebben, staat de auteur uitgebreid stil bij de veterinaire verzorging van de paarden. Allereerst was deze in handen van empirici als hoefsmeden, zadelmakers en rij-instructeurs. De roep om betere verzorging van de paarden viel samen met de opkomst van de rationele wetenschap en heeft mede aan de basis gestaan van de eerste 'echte' opleidingen tot veterinaire. Dit samenhangende netwerk van ontwikkelingen weet de auteur helder te ontrafelen. Tegen de achtergrond van de heersende medische opvattingen weet hij een goed beeld te schetsen van het ontstaan van een vakgebied. Dit wordt aangevuld met het bespreken van enkele paardenziekten als kwade droes, schurft en heekkundige ingrepen.

In het uitdiepen van de militaire en veterinaire aspecten van het gebruik van paarden is de auteur geslaagd. Als overzichtswerk is deze studie een welkome aanvulling op de bestaande literatuur over dit onderwerp.

Bas Steltenpool

L.J. Dorsman en P.J. Knegtman (red.), *Het universitaire bedrijf. Over professionalisering van onderzoek, bestuur en beheer* [Universiteit en Samenleving 6] (Hilversum: Verloren 2010). 112 pp., ISBN 978-90-8704-182-3. €12,00.

Het boek is op zichzelf al een niet mis te verstaan en waardevol statement met betrekking tot het thema van de bundel. In een tijd waarin 'termen als efficiency, excellentie, professionalisering en rendementsverbetering' (p. 7) hoogtij vieren, kan een dergelijke verzameling van Nederlandstalige artikelen immers op weinig waardering rekenen van de

universitaire overheden. Tegen deze achtergrond is de neiging om over te gaan tot een klaagzang dan ook erg groot, maar toch slagen de meeste auteurs erin om linken te leggen met de hedendaagse situatie zonder daarbij te vervallen in een discours van defaitisme. Ook al bieden sommige hoofdstukken hier wel degelijk aanleiding toe. Zo beschrijft Judith Thissen de ontwikkeling van de dienst pers- en publieksvoorlichting aan de Universiteit Utrecht vanaf de jaren 1950 met de burger als grote verliezer in dit verhaal. De vrij amateuristische pogingen van objectieve informatievoorziening voor het grote publiek moesten geleidelijk plaats ruimen voor wetenschapsgedreven communicatie als marketinginstrument, gericht op beïnvloeding van de beeldvorming.

Het enige artikel dat echt in de lijn ligt van een aantal recente publicaties die de hedendaagse ontwikkelingen van de universiteit als bedrijf aan de kaak stellen, is dat van Lyana Francot en Bald de Vries. Het uitgangspunt hierbij is dat het Duitse Bildungsideaal niet enkel geldt op individueel niveau, maar ook op het niveau van de structuren en van organisaties als de universiteit zelf. Ook zij moeten leren en zich ontwikkelen. Hun conclusie luidt dat tijdens het voorbije decennium de universiteit als een bedrijf gericht op productie met als doel het genereren van winst wel degelijk heeft bijgeleerd, 'maar [dat] die ontwikkeling niet gespeend lijkt van (ongewenste) neveneffecten' (p. 85), op het vlak van onderwijs (zoals een focus op rendabel geachte vakken) en onderzoek (zoals de verschuiving naar onzekere, projectmatige financiering).

Zowel dit enigszins filosofische hoofdstuk als het artikel over de decanen als hybride functionaris, met een antropologische insteek, beantwoorden in beperktere mate aan de algemene doelstellingen van het boek, namelijk de complexiteit van het fenomeen in kwestie aantonen en duidelijk maken dat bepaalde aspecten ervan veel ouder zijn dan lang werd verondersteld. Henk van Rinsum en Arie de Ruijter doen wel pogingen hiertoe door zelfs terug te grijpen naar een citaat uit 1635 om de continuïteit te illustreren van de spanning tussen macht en hiërarchie van de bestuurders enerzijds en passie en autonomie van de professional anderszijds. Hun analyse komt evenwel ietwat simplistisch over. Ten eerste is de tegenstelling tussen 'control tribe' en 'academic tribe' veel minder strikt dan wordt voorgesteld en ten tweede lijkt de conclusie op te gaan voor alle leden van de universiteit en niet alleen voor de decanen. Elk van hen moet op zoek gaan naar een eigen combinatie van de logica's van de bestuurder en de professional.

Los van deze kritische bemerkingen is het overigens

een zeer boeiend stuk, maar veel overtuigender wat betreft het wijzen op de continuïteit van bepaalde tendensen is het eerste hoofdstuk over de professionalisering van het voedingsonderzoek in het interbellum. Al kan de samenwerking tussen het Hygiënisch Laboratorium van Lodewijk Karel Wolff in Utrecht en het farmaceutische bedrijf Organon niet echt worden beschouwd als een voorbeeld van *big science*, toch vormt het een belangrijke aanzet hiertoe.

Voeg hier nog het artikel aan toe van Leen Dorsman over de val van het college van bestuur in Utrecht in 1981-1982, wat maakt dat vijf van de zes bijdragen zijn toegespitst op Utrecht. Nochtans slaagt Dorsman erin om zijn zeer specifiek en lokaal uitgangspunt open te trekken tot een inzichtelijk verhaal over bestuursontwikkelingen aan Nederlandse universiteiten sinds het einde van de jaren 1950. In zekere zin daaraan voorafgaand schetst Peter Jan Knegtman de discussie over de nood aan een grotere continuïteit in het dagelijks bestuur aan de Universiteit van Amsterdam van 1945 tot 1955, en meer in het bijzonder de positie hierin van de rector als president, directeur of kanselier. Centraal in beide verhalen staat de verschuiving van een bipolair bestuursmodel (het college van curatoren enerzijds en de universitaire senaat anderzijds) naar een monistische structuur met een grotere macht voor de nieuw opgerichte colleges van bestuur en de rectoren. Het is jammer dat deze hoofdstukken niet vooraan werden geplaatst omdat hierin een aantal commissies en wetten worden voorgesteld die ook in andere artikelen ter sprake komen, maar daar soms onvoldoende in hun context worden geplaatst. Bovendien hadden meer kruisverwijzingen tussen de meestal erg specifieke casussen de bundel een explicietere samenhang kunnen verlenen.

Pieter Dhondt, Universiteit Gent

Timo Bolt, *Van zenuwachtig tot hyperactief. Andere kijk op ADHD* (Amsterdam: Uitgeverij SWP 2010). 159 pp., ISBN 978-90-8850-111-1. €19,90.

Het epidemische karakter van de psychiatrische stoornis Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) onder kinderen en jeugdigen was voor uitgever SWP aanleiding de historicus Timo Bolt uit te nodigen zijn masterscriptie over psychiatrische visies op voorlopers van deze aandoening uit te werken tot een voor een breed publiek leesbaar boek. Dat is gelukt. Het werk kan cultuurpessimisten genezen van de illusie dat we hier te maken hebben met een